

A MAGYAR TUDOMÁNY NAPJA ERDÉLYBEN

23. FÓRUM

165 ÉVES
AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

FILOZÓFIAI HATÁSTÖRTÉNET ÉS KRITIKA. II.

PROGRAMFÜZET

2024. NOVEMBER 16.

Filozófiai hatástörténet és kritika II.

– Tanévnyitó konferencia –

Helyszín: Babeş–Bolyai Tudományegyetem, központi épület,
M. Kogălniceanu u. 1 sz.

I. emelet Böhm Károly terem

Időpont: 2024. november 16. szombat, 9.45 óra

9.45–10.00

Megnyitó, köszöntő – Demeter M. Attila (intézeti igazgató, habil.
egyetemi docens, BBTE, MFI, Kolozsvár)

I. szekció

Szekcióvezető: Demeter Márton Attila (habil. egyetemi docens,
BBTE, MFI, Kolozsvár)

10.00–10.25

Mester Béla (tudományos főmunkatárs, HUN-REN BTK,
Budapest):

*Az ázsiai termelési mód gondolatának jelentősége a magyar marxista
gondolkodásban – túl a sinológián*

10.25–10.50

Rostás Zoltán (egyetemi tanár, Szociológia Doktori Iskola,
Bukaresti Tudományegyetem):

*Egy (ál)tudomány kalandja. Gáll Ernő 1958-as könyve a romániai
polgári szociológiáról*

10.50–11.15

Veress Károly (emeritus professzor, BBTE, MFI, Kolozsvár):

Madách Tragédiájáról Erdélyben az ötvenes években

11.15–11.45 – Beszélgetés

11.45–12.00 – Kávészünet

II. szekció

Szekcióvezető: Veress Károly (emeritus professzor, BBTE, MFI, Kolozsvár)

12.00–12.25

Gregus Zoltán (egyetemi adjunktus, BBTE, MFI, Kolozsvár):

Földes László esztétikai öröksége

12.25–12.50

Soós Amália (társult oktató, BBTE, MFI, Kolozsvár):

„a meztelen gondolatnak immár semmi esélye”. Székely János életművéről

12.50–13.15

Kerekes Erzsébet (egyetemi adjunktus, BBTE, MFI, Kolozsvár):

Gyermekirodalom és gyermekfilozófia. Bálint Tibor: Robot Robi kalandjai

13.15–13.45 – Beszélgetés

13.45–14.15 – Könyvbemutató

Veress Károly (szerk.): *Filozófiai álláspontok és fordulatok*. Egyetemi Műhely – Pro Philosophia, 2024.

A 2023-as konferencia kötetét bemutatja Erőss Réka (doktorandusz, BBTE, MFI, Kolozsvár)

Gregus Zoltán

Földes László esztétikai öröksége

Előadásomban azzal a kérdéssel foglalkozom, hogy miként jelenik Földes László munkásságában a korszak esztétikai dogmatizmusától való elhatárolódás. E tekintetben, az életmű keretében legalább két korszakkal számolhatunk: a korai, az ötvenes éveket meghatározó elméleti keretezés, illetve a kései, a hatvanas évek közepétől induló értékpluralista szemlélet, amelynek segítségével korábbi esztétikai nézeteit is revideálja a szerző. Mivel Földes nem dolgozott ki egy szisztematikus esztétikát, ezért nézeteinek rekonstrukciója nagymértékben az általa írt kritikákra szorítkozhat, és különösen izgalmas kérdéseket vet fel – s egyben esztétikai nézeteinek haladó jellegét bizonyítja – önmagában már az is, hogy mely művek kerülnek a kritikus tolla alá, és milyen keretezést kapnak az avantgárd művek, vagy akár a Forrás-nemzedék alkotásai.

Kerekes Erzsébet

Gyermekirodalom és gyermekfilozófia. Bálint Tibor: *Robot Robi kalandjai*

A "60-as években (1968-tól 1970-ig) a *Napsugár* folyóirat számaiban havonta jelentek meg Bálint Tibor szövegei egy gyermekrobotról, később ebből a sorozatból önálló kiadvány készült *Robot Robi kalandjai* címmel. A szerző némelykor a gépgyerek "jószívű"-ségét, humánumát állítja szembe az embergyerekek kegyetlenkedésével. Korábban, az *Önkéntes rózsák Sodomában* c. kisregényének szereplője pedig Róbert Mátyás volt, a felnőtt gépember.

Gyermekfilozófia foglalkozásokon gyakran fogalmazódnak meg kérdések az ember-robot (gép, mesterséges intelligencia) viszonytal kapcsolatosan, ilyenkor megkerülhetetlen a hasonlóságokra, különbségekre vonatkozó reflexió és az etikai kérdések vizsgálata is. Bálint Tibor irodalmi szövegei jó kiindulópontot jelenthetnek az ilyen tematikájú foglalkozásoknak.

Mester Béla

Az ázsiai termelési mód gondolatának jelentősége a magyar marxista gondolkodásban – túl a sinológian

Az *ázsiai termelési mód* mindig úgynevezett lényegében vitatott fogalomnak számított a marxista történelemfilozófia belső vitáiban, amelynek jelentős hatása volt a marxizmuson kívül is, érthető módon elsősorban azoknak a történészeknek a körében, akik a terminussal leírni kívánt magaskultúrákkal foglalkoztak. A koncepció a *marxi formációelmélet* történeti magyarázó erejét és aktuálpolitikai jelentőségét kívánta alátámasztani az ősközösségi és az antik rabszolgotartó formáció közé egy újat beiktatva. Az elgondolás hívei szerint a javasolt terminus segít megérteni az ókori keleti magaskultúrákat, ugyanakkor felhasználható az európai kultúrán kívül működő marxista mozgalmak stratégiájának a megfogalmazásában is. A magyar marxista filozófián belül, mivel az *ázsiai termelési mód* terminusát főként sinológusok alkalmazták (elsősorban Tőkei Ferenc), használata főként a kínai történelem és kultúra kontextusában jelent meg (maga Tőkei figyelemreméltó irodalomtörténeti, műfajelméleti következtetéseket fogalmazott meg a terminusra támaszkodva). Az *ázsiai termelési mód* fogalmát egyik oldalról a keményvonalas sztálinisták támadták, ezen az oldalon azonban nem jelentek meg intellektuálisan érdekes argumentumok. A másik oldalról a marxizmus keretein kívül gondolkodó történészek gyakoroltak kritikát (nálunk elsősorban Komoróczy Géza), részükről azonban nyílt vagy burkolt formában nem csupán az *ázsiai termelési mód* terminusának, hanem a *marxi formációelmélet* egészének az elvetéséről volt szó. A nem ortodox marxisták közötti vita viszont logikus módon az emberiség múltjának jobb megismerése mellett a jelen és a jövő megértésére is új kísérletet jelentett. Ahogyan az *ázsiai termelési mód* fogalmának bevezetése hosszú, összetett, despotikus berendezkedéssel terhelt folyamatként láttatja az ősközösségből az osztálytársadalmakba való átmenetet, a koncepció továbbgondolása a hegeli-marxi fejlődési spirál sémájában azt jelenti, hogy az osztálytársadalmakból a kommunizmusba való átmenet, vagyis a létező szocializmus is hosszú, összetett, despotikus berendezkedésre hajlamos kor lesz. Ezzel a háttérrel az elgondolás alkalmassá vált a marxista keretek között megfogalmazott rendszerkritika céljaira.

Rostás Zoltán

Egy (ál)tudomány kalandja. Gáll Ernő 1958-as könyve a romániai polgári szociológiáról

Előadásom a szociológia ötvenes évekbeli feltámasztására tett első romániai kísérletéről szól. A kísérlet szerzője, Gáll Ernő, A Bolyai Tudományegyetem tanára, a kor ideológiai és politikai környezetébe ágyazva vizsgálja a két világháború közötti szociológiai irányzatokat. Elemzésünk a Gusti iskolára és a romániai magyar társadalomkutatásra összpontosít, mert ezek között alakult ki tényleges együttműködés.

Soós Amália

„a meztelen gondolatnak immár semmi esélye”. Székely János életművéről

Székely János életművéről talán méltatlanul keveset beszélünk; a szélesebb közönség előtt főleg regényei, drámái, versei révén vált ismertté. Az életmű egységének kötőszövege viszont éppen Székely filozófiai képzettsége, valamint egy sajátos filozófiai-etikai beállítódás, amely nemcsak szépirodalmi munkáiban jut kifejezésre, hanem bölcséleti esszéiben és önvallomásaiban is. Előadásomban ezeknek néhány aspektusát igyekszem megvilágítani.

Veress Károly

Madách Tragédiájáról Erdélyben az ötvenes években

1957-ben a *Korunk* 8. száma terjedelmes tanulmányt közölt Tordai Zádortól *Jegyzetek „Az ember tragédiájáról”* címmel. A szokványos megközelítésektől elütő újszerű értelmezést erőteljes kritikával, kérdőjelekkel, elvi ellenvetésekkel fogadták a korszak hivatásos ideológusai, a szerző pedig, aki ez időtájt a Román Tudományos Akadémia Filozófiai Intézetének kutatója volt, munkanélkülivé vált. Előadásomban megkísérlem mai szemmel összevetni Tordai gondolatmenetét a korszakra jellemző Madách-értelmezések ideológiai előfeltevéseivel, normatív elvárásaival és – a lehetőségekhez mérten – a tartalmi elemeivel is.

Szervezők:

Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár
Történelem és Filozófia Kar
Magyar Filozófiai Intézet
Erdélyi Múzeum Egyesület
Pro Philosophia Alapítvány

Támogatók:

Nemzeti
Kulturális
Alap

